

Motion till riksdagen

1989/90:Fi603

av Carl Bildt m.fl. (m)

Sparande och ägandespridning

Innehåll

1.	Sammanfattning	5
2.	Sparandebristen i svensk ekonomi	6
2.1	Det totala sparandet	6
2.2	Den offentliga expansionens roll	7
2.3	Fördelningen på sektorer.	8
3.	Hushållens sparandebrist	9
3.1	Utvecklingen i Sverige.	9
3.2	Internationell jämförelse	10
4.	● Orsaker till minskningen av hushållens sparande	12
5.	Hushållens förmögenhetstillgångar och sparande	12
6.	Regeringens sparpolitik	15
7.	Moderat politik för sparande och ägandespridning	17
7.1	Sänkt skatt och fasta spelregler	17
7.2	Startsparande och pensionssparande i bank	18
7.3	Försäkringsparande	19
7.4	Bosparande	20
7.5	Aktiesparande.	21
8.	Hemställen	23

1. Sammanfattning

Det dåliga sparandet i svensk ekonomi är ett allvarligt problem. Den synliga sparandebrist som kommer till uttryck i bytesbalansens underskott förvärras nu enligt de bedömningar som görs i finansplanen. Men eftersom investeringsnivån i svenskt näringsliv alltjämt är för låg, är den verkliga sparandebristen i ekonomin långt större.

Ett viktigt inslag i den s. k. tredje vägens politik var att öka sparandet och kapitalbildningen. Det enda som har skett sedan regeringsskiftet 1982 är emellertid att de tidigare underskotten i de offentliga finanserna har omvandlats till sparandeunderskott i den enskilda sektorn.

Fastän socialismen som samhällsmodell grundligt har misskrediterats under 1980-talet, fortsätter socialdemokraterna att förespråka en ökning av statens ägande och inflytande under förevändning att det handlar om att komma till rätta med sparandeunderskottet i ekonomin. Deras recept är att öka det kollektiva sparandet.

De tankegångar om kollektiv kapitalbildning som framförs i dag har tydliga förbindelser bakåt i tiden. Det offentliga ägandet och inflytandet över näringslivet skall öka på 1990-talet. Många instrument för detta finns redan, men fler förbereds och konkreta förslag är att vänta. Moderata samlingspartiet motsätter sig bestämt den socialistiska väg som blir följden av de socialdemokratiska förslagen om kollektiv kapitalbildning och en fortsatt utbyggnad av olika fonder.

Det är det dåliga hushållssparandet som kännetecknar sparandeproblemet totalt sett i svensk ekonomi, både stabiliseringspolitiskt och strukturellt. Från moderat sida har länge uttryckts oro för konsekvenserna av att medborgarna inte sätter av någon del av sina inkomster för framtiden utan tvärtom ökar sin skuldsättning. Vi anser att staten bör bedriva en aktiv politik för att främja människors sparande.

Ett ökat sparande förutsätter en generell politik med följande inriktning:

- Stabila regler.
- En ekonomisk politik som långsiktigt ökar hushållens disponibla inkomster, genom ökad tillväxt och minskat skattetryck, och höjer avkastningen efter skatt på sparandet.

Det är särskilt viktigt att stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier. Inom dessa områden föreslås i motionen särskilda åtgärder:

- Långsiktigt sparande bör stimuleras genom att ett startsparande införs som gör det möjligt för bl.a. föräldrar att bygga upp ett startkapital för barn och ungdomar. Vidare bör pensionssparandet breddas så att det också kan ske i bank med liknande skattefördelar som gäller för det nuvarande försäkringsparandet.
- En breddning av bostadsägandet är det bästa sättet att åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenhetstillgångarna. Omvandling av hyreslägenheter till bostadsrätts- och även ägarlägenheter bör underlättas. Ett målinriktat bosparande i bank bör stödjas med statliga premier.
- Det enskilda aktiesparandet har under lång tid straffbeskattats, vilket lett till att hushållen sålt ut betydande aktieinnehav till institutioner. Denna

utveckling måste vändas, vilket förutsätter att nuvarande skattemässiga diskriminering av privatpersoners aktieäggande upphör. Därför bör bl.a. följande åtgärder vidtas: löntagarfonderna avskaffas och tillgångarna används som sparstimulans så att en majoritet av den vuxna befolkningen kan bli aktiesparare, statliga företag försäljs, reavinstbeskattningen av aktier förenklas och lindras, dubbelbeskattningen av aktieutdelningar avskaffas, taxeringsvärdets genomslag vid arvs-, gåvo- och förmögenhetsbeskattningen minskas, omsättningskatten på aktier avskaffas och anställ-das andel-i-vinst-system premieras och utvidgas.

2. Sparandebristen i svensk ekonomi

2.1 Det totala sparandet

Sverige går mot växande underskott i bytesbalansen. Fram till 1991 räknar regeringen med att underskottet växer till över 50 miljarder kronor (3,7 procent av BNP). Mycket talar för att denna bedömning kommer att visa sig alltför optimistisk.

Bytesunderskottet är ett uttryck för bristen på sparande i landet. Den verkliga sparandebristen är emellertid större än den synliga, eftersom investeringsnivån fortfarande är för låg med hänsyn till bl.a. näringslivets utbyggnadsbehov.

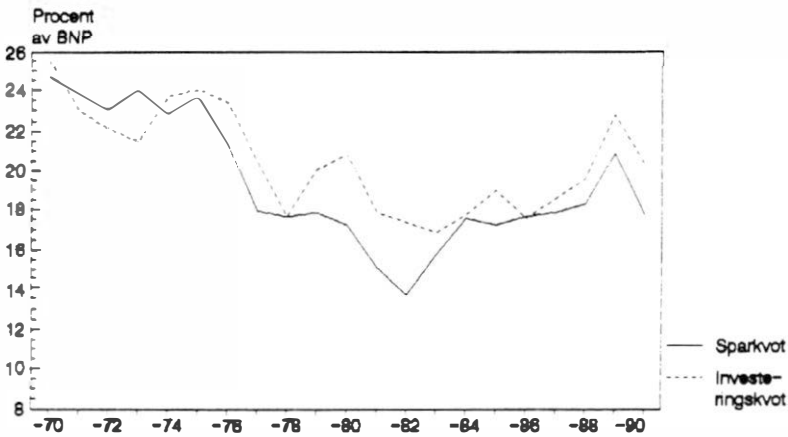
Ett tillräckligt sparande – sett i ett medellångt perspektiv – kan sägas föreligga när bytesbalansen är i jämvikt och investeringarna befinner sig på en nivå som är förenlig med en balanserad tillväxt för ekonomin som helhet. Med tillväxt avses i detta sammanhang inte enbart en uppgång i kapacitetsutnyttjandet utan också den fortlöpande utveckling och utbyggnad av produktionskapaciteten som på längre sikt bestämmer tillväxten.

Det totala sparandet har fallit trendmässigt i Sverige under flera decennier. Det totala bruttosparandet minskade från 26,3 procent av BNP (bruttosparkvoten) 1965 till 13,7 procent 1982 och har sedan dess återhämtats till ca 20 procent 1989. Men återhämtningen är endast tillfällig. Redan 1990 väntas sparkvoten enligt konjunkturinstitutet falla tillbaka igen till den nivå som rådde vid slutet av 1970-talet.

Bytesbalansens utveckling framkommer i diagram 1 såsom skillnaden mellan bruttosparkvoten och bruttoinvesteringkvoten (fasta bruttoinvesteringar och lagerinvesteringar som andel av BNP). Om sparkvoten ligger över investeringkvoten föreligger ett överskott i det inhemska finansiella sparandet, vilket kommer till uttryck i ett överskott i bytesbalansen. Omvänt uppstår ett underskott i bytesbalansen om investeringarna överstiger sparandet. Eftersom bruttoinvesteringkvoten låg på nivån 25 procent vid ingången av 1970-talet, fanns då inte något sparandeunderskott i egentlig bemärkelse, även om bytesbalansen visade underskott på knappt en procent av BNP.

Efter den första oljekrisen 1974 föll bruttosparkvoten till drygt 17 procent 1978. Efter den andra oljekrisen fortsatte fallet till strax under 14 procent 1982. Under samma period föll även investeringkvoten, men inte lika mycket: från 25-procentsnivån under första halvan av 1970-talet till som lägst ca 17 procent 1983.

Diagram 1
Bruttosparande och bruttoinvesteringar som andel av BNP 1970–1990

Källa: SCB och konjunkturinstitutets decemberprognos 1989

Eftersom sparkvoten föll snabbare än investeringskvoten blev följden att bytesbalansen uppvisade underskott under andra hälften av 1970-talet och inledningen av 1980-talet. 1982 var bytesbalansunderskottet 3,6 procent av BNP, vilket kan sägas ha varit det "synliga" sparandeunderskottet detta år. Med hänsyn till den låga investeringskvoten (drygt 17 procent), jämfört med inledningen av 1970-talet (ca 25 procent), var emellertid det verkliga sparandeunderskottet uppemot 10 procent av BNP.

För att det skall vara möjligt att varaktigt nå en högre tillväxt och för att vi verkligen skall lösa de ekonomiska problemen krävs att den uppgång i näringslivets kapacitetsutnyttjande som ägt rum under senare år leder vidare också till en utbyggnad av kapaciteten. Var exakt den optimala investeringskvoten skall ligga går inte utan vidare att bestämma, men mycket talar för att den skulle behöva öka till den nivå som rådde vid början av 1970-talet, dvs. till ungefär 25 procent. En sådan höjning av investeringskvoten förutsätter att sparandet förbättras med åtminstone 7 procentenheter för att expansionen skall kunna ske med bibehållande av balans gentemot utlandet. Jämfört med dagens nivå skulle således det totala sparandet behöva öka med uppemot 100 miljarder. Detta betyder att bristen på sparande totalt sett är mycket stor i Sverige.

2.2 Den offentliga expansionens roll

Även i andra västliga industriländer har sparandet minskat, men inte alls i samma omfattning som i Sverige. För hela OECD-området har sparandet fallit med endast ett par procentenheter. Inte heller investeringskvoten har fallit med mer än ett par procentenheter sedan början av 1970-talet.

Den svenska utvecklingen inger sålunda oro med avseende på ekonomins långsiktiga tillväxtförmåga vid extern balans och vid en jämförelse med utvecklingen i andra industriländer. Våra möjligheter att på nytt återta en le-

dande position bland de utvecklade industriländerna, efter mer än två decenniers tillbakagång, förutsätter en ordentlig utbyggnad av näringslivet.

Utvecklingen i vårt land har under 1970- och 1980-talen ofta bromsats av en alltför snabb efterfråge- och konsumtionsutveckling i förhållande till expansionsmöjligheterna på ekonomins utbudssida. Ekonomin har därmed måst stramas åt till följd av ständigt återkommande externbalansproblem, dvs. ett alltför lågt synligt sparande.

Bakom det låga sparandet ligger på efterfrågesidan en kraftig expansion av den offentliga konsumtionen, vilken ökat sin andel sedan mitten av 1960-talet med drygt 13 procentenheter av nationalinkomsten, medan den privata konsumtionen minskat sin andel med 5 procentenheter. Det är således främst den offentliga expansionen som ligger bakom sparandebristen i ekonomin. Detta problem kvarstår.

Genom att produktivitsutvecklingen i den offentliga sektorn varit negativ under hela denna period har också allt större resurser åtgått enbart för att försöka upprätthålla servicen till medborgarna. Bara under 1970-talet måste skattekvoten höjas med nästan 6 procentenheter till följd av bristande produktivitsutveckling i denna sektor. Därmed ökade ekonomins resursåtgång med lika mycket enbart för att upprätthålla den offentliga konsumtionsstandarden, något som självfallet bidragit till att permanenta den nästan kroniska sparandebristen i den svenska ekonomin.

Ofta brukar det emellertid från socialdemokratiskt håll framhållas att ett minskat skattetryck skulle försämra sparandet och leda till ökat bytesbalansunderskott. I själva verket förhåller det sig uppenbarligen tvärtom, eftersom en varaktig minskning av skattetrycket också måste åtföljas av en nedgång av den offentliga utgiftsandelen.

Ett ökat totalt sparande i ekonomin kräver således att den resursåtgång som erfordras för viktig samhällsservice begränsas genom effektivare utnyttjande. Detta förutsätter i sin tur att de offentliga monopolen bryts upp och privata alternativ släpps fram. Därigenom kan skattetrycket sänkas och det totala sparandet i ekonomin öka.

2.3 Fördelningen på sektorer

Under 1980-talet har det skett en betydande förskjutning av det finansiella sparandet mellan olika sektorer. Det mest slående i tabell 1 är att medan den offentliga sektorns sparande förbättrats, har sparandet i den privata sektorn försämrats med näst intill lika mycket sedan 1982. Socialdemokraternas tal om att den tredje vägens politik varit framgångsrik och att detta återspeglas i en kraftig förbättring av det statliga budgetsaldot är föga relevant, när det finansiella sparandet i den privata sektorn försämrats i nästan lika stor utsträckning.

Tabell 1
Finansiellt sparande i privat och offentlig sektor 1982–1989, procent av BNP

	1982	1989	Förändring 1982–1989
Offentlig sektor	-6,1	4,9	+11,0
Privat sektor	3,0	-7,0	-10,0
Bytesbalans = totalt inhemskt sparande	-3,1	-2,1	1,0

Källa: SCB och konjunkturinstitutets decemberprognos 1989

Den nödvändiga utbyggnaden av näringslivet kräver ett ökat sparande totalt sett, inte en omfördelning av sparandet som under den socialdemokratiska regeringsperioden. Hushållens sparande kommer då med nödvändighet i förgrunden.

3. Hushållens sparandebrist

3.1 Utvecklingen i Sverige

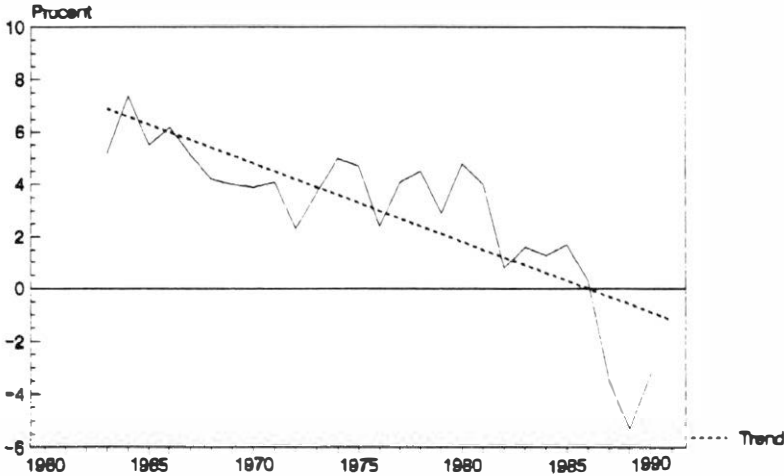
Förändringar i hushållens konsumtions- och sparandemönster är av stor betydelse för utvecklingen av det totala sparandet i ekonomin, då den privata konsumtionen svarar för ca hälften av BNP. Förskjutningar i konsumtions- respektive sparandandelen av hushållens disponibla inkomster kan alltså leda till kraftiga genomslag på den samlade efterfrågan i ekonomin. Sparkvotens trendmässiga utveckling är därför av stor betydelse vid uppläggnen av den ekonomiska politiken.

Det dåliga hushållssparandet utgör ett av de allvarligaste problemen i den svenska ekonomin. Statistiska centralbyrån anger att hushållens sparkvot – summan av hushållens reala och finansiella sparande i förhållande till den disponibla inkomsten – var minus 5,3 procent 1988. För 1989 och följande år har en viss förbättring förutsetts, men sparkvoten förblir negativ. Det innebär att hushållen fortsätter att låna och att ta av sina sparmedel för att konsumera.

Det faktum att hushållen har en negativ sparkvot är en sedan 1987 ny företeelse. Under senare delen av 1970-talet uppgick sparkvoten till mellan 4 och 5 procent, vilket ändå internationellt sett var en mycket låg siffra. Hushållssparandet har således sedan fallit ytterligare under 1980-talet.

I diagram 2 visas utvecklingen av hushållens sparkvot mellan 1963 och 1989. Av diagrammet framgår att det skett en trendmässig nedgång av hushållssparandet alltsedan mitten av 1960-talet. Den inlagda linjen visar att sparkvoten trendmässigt fallit med 0,3 procentenheter per år. Under den borgerliga regeringsperioden vidtogs viktiga sparfrämjande åtgärder. Sparkvoten kunde därmed hållas över trendlinjen. Under de socialdemokratiska regeringsperioderna har i stället sparkvoten fallit under trendlinjen, varvid de senaste årens utveckling lett till ett markant fall.

Diagram 2
Hushållens sparkvot 1963–1989

Trendlinjen har lutningen -0.3 ($R^2=0.7$), vilket innebär att sparkvoten fallit trendmässigt med 0,3 procentenheter per år sedan 1963.

Källa: SCB och konjunkturinstitutets decemberprognos 1989

En stor trendmässig förändring av hushållens sparande inträffade mellan 1964 och 1972 då hushållens sparkvot sjönk från knappt 8 till drygt 2 procentenheter. Denna nedgång kan till största delen förklaras av att den finansiella sparkvoten föll kraftigt.

Under praktiskt taget hela 1970-talet var det finansiella hushållssparandet negativt samtidigt som det reala sparandet låg på en förhållandevis hög och stabil nivå. Huvudförklaringen till detta var hushållens stora investeringar i små- och fritidshus, ofta finansierade med upplåning på kreditmarknaden.

1980-talets första hälft kännetecknades av en markant nedgång i hushållens reala sparande. Bakom denna utveckling låg det minskade intresset för investeringar i en egen bostad, vilket i sin tur förklaras av de skattemässiga försämringar som genomfördes för främst småhusägarna vid denna tid. Även det finansiella sparandet var dåligt.

Sedan 1987, när sparkvoten blev negativ, ligger såväl det reala som det finansiella sparandet i genomsnitt under noll.

3.2 Internationell jämförelse

Tabell 2 visar hushållssparandets omfattning i några OECD-länder. Där framgår att sparkvoten fallit något även i andra länder men som regel inte alls till samma låga nivå som i Sverige. Utvecklingen i Norge sammanhänger med nedgången i oljeinkomsterna efter priset 1986, och hushållssparandet återhämtas där nu snabbt.

Tabell 2
Sparkvoter hos hushållen i 16 OECD-länder

	Procentandel av disponibla inkomster		
	1986	1987	1988
Italien	23,7	22,2	22,8
Japan	16,4	15,1	15,2
Tyskland	12,2	12,3	12,6
Österrike	10,9	12,7	12,5
Belgien	12,8	11,8	12,4
Frankrike	13,2	11,5	12,2
Danmark	9,4	10,1
Schweiz	7,0	8,4	9,0
Canada	11,3	9,7	8,7
Spanien	8,5	8,1	8,7
USA	4,2	3,3	4,4
Storbritannien	7,5	5,6	4,1
Nederländerna	3,5	2,2	2,0
Norge	-6,5	-4,9	-1,2
Finland	1,2	1,6	-1,4
Sverige	0,3	-3,4	-5,3

Källa: OECD

Bakom de stora skillnaderna i hushållssparandet ligger delvis olikheter i socialförsäkringssystemens utformning. Det höga hushållssparandet i Italien kan förklaras av – förutom kulturella och sociala faktorer – att många små och medelstora företag räknas in i hushållssektorn. Bakom den höga sparkvoten i länder som Japan, Frankrike och Förbundsrepubliken Tyskland ligger ett traditionellt gott sparklimat. Dessa länder har alltid månat om en hög sparkvot hos hushållen.

Norden avviker negativt. Detta blir än tydligare, om man tar hänsyn till att Danmarks hyggliga placering är en följd av att så gott som allt pensions-sparande är privat.

Det har sitt intresse att studera den låga hushållssparkvoten i USA, vilken påverkar möjligheterna att rätta till landets balansproblem. Det mycket omfattade federala budgetunderskottet är egentligen inte särskilt stort – omkring 2 procent av BNP. Överskott på delstatlig och kommunal nivå medför dessutom att underskottet i den samlade offentliga sektorn blir ca en procentenhet mindre. Men sparandet i den enskilda sektorn räcker alltså inte till för att väga upp detta, utan landet dras med ett besvärande underskott i bytesbalansen.

Jämför USA med exempelvis Japan, där budgetunderskottet är än större (3,4 procent av BNP), men detta mer än väl motsvaras av ett positivt privat sparande. Eller jämför med Italien, där det goda hushållssparandet hjälper till att fylla ut en ännu större brist i den offentliga sektorn. Och jämför slutligen med Sverige, där växande överskott i de offentliga finanserna inte hindrar samtidigt växande underskott i det ekonomiska utbytet med omvärlden. Slutsatsen blir den egentligen självklara, att man måste se till det samlade sparandet i ett land och att det inte hjälper att med skattehöjningar förbättra det offentliga sparandet, om dessa i minst motsvarande mån slår ut privat sparande.

4. Orsaker till minskningen av hushållens sparande

Mot. 1989/90
Fi603

Den kraftiga utbyggnaden av de kollektiva skyddsneten i Sverige har medfört att många enskilda hushåll dragit slutsatsen att de inte själva behöver spara för framtida behov. Att spara för pensionering, sjukdom, arbetslöshet, oförutsedda påfrestningar m. m. framstår inte som nödvändigt, när staten säger sig garantera den framtida tryggheten. Ett eget sparande kan tvärtom i många fall leda till väsentligt sämre förmåner från det allmänna än eljest. Utbyggnaden av de kollektiva försäkringssystemen och socialpolitikens utformning har därmed bidragit till att trendmässigt sänka hushållens sparande i Sverige under efterkrigstiden – åtminstone fram till de senaste åren, då tvivlen vuxit på att staten kan leva upp till sina utfästelser.

Hushållens möjligheter att spara har också påverkats av att de disponibla inkomsterna utvecklats dåligt sedan mitten av 1970-talet. Det finns en tendens att vilja upprätthålla en någorlunda jämn konsumtionsökning med åtminstone någon procent från år till år. Sker inte minst motsvarande ökning av den disponibla inkomsten, går det ut över sparandet.

Detta innebär att den kraftiga höjningen av skattetrycket, vilken syftat till att ta i anspråk konsumtionsutrymme för den offentliga sektorns räkning, har motverkats genom att hushållen har dragit ned sitt sparande. Även den uppbromsning av näringslivets utveckling som skett sedan mitten av 1960-talet, med åtföljande dämpning av samhällets totala inkomstökning, har negativt påverkat hushållens inkomster och därmed minskat deras sparande.

Till stor del sammanhänger således den trendmässiga försämringen av sparandet med utbyggnaden av den offentliga sektorn och det hårda skattetrycket.

Raset i sparkvoten under 1980-talet förklaras också av att det reala sparandet – främst hushållens bostadsinvesteringar – minskat kraftigt. Bakom denna utveckling återfinns bl. a. den begränsning av avdragsrätten för boenderäntor som genomfördes under perioden. Lärdomen av denna utveckling är att ytterligare begränsningar torde sänka sparkvoten än mer.

Den försämring som inträffat under de allra senaste åren kan dessutom förklaras av att avregleringen på kreditmarknaden ökat tillgången på krediter för hushållen, något som tillsammans med höga marginalskatter gjort lånefinansierad konsumtion mindre kostsam än vad den annars skulle ha varit. För att hushållens sparande skall öka krävs förutom varaktigt ökade realinkomster också en god realavkastning efter skatt på sparandet. Det måste helt enkelt löna sig bättre att spara än att låna.

Ytterligare en viktig orsak till det dåliga hushållssparandet är den osäkerhet om sparandets framtida avkastning som den socialdemokratiska regeringens politik framkallat. För att människor skall våga spara långsiktigt krävs att spelreglerna ligger fast över tiden.

5. Hushållens förmögenhetstillgångar och sparande

De svenska hushållens finansiella bruttoförmögenhet uppgick 1987 till nästan 900 miljarder kronor. Räknas skulderna bort återstod en finansiell nettoförmögenhet på 264 miljarder kronor. Av tabell 3 framgår att den största tillgångskategorin utgjordes av bankmedel och kontanter. Knappt 40 pro-

cent av förmögenheten var banktillgodohavanden. Återstoden bestod av tillgångar i allemanssparandet, obligationer, börsaktier, aktiefondsandelar, försäkringar m.m.

Mot. 1989/90
Fi603

Tabell 3
Hushållens finansiella förmögenhet 1987

	Miljarder kronor	Andel procent
Bankmedel och kontanter	350	39,0
Allemanssparandet	43	4,8
Obligationer	99	11,0
Börsaktier	127	14,2
Aktiefondsandelar	43	4,8
Försäkringssparande	96	10,7
Övriga finansiella tillgångar	139	15,5
Summa finansiella tillgångar	897	100,0
Skulder	633	70,6
Summa finansiell nettoförmögenhet	264	29,4

Källa: SCB

Tabell 3 upptar endast de finansiella tillgångarna. Det innebär att t.ex. småhus, jordbruksfastigheter och hyresfastigheter inte finns medtagna. En uppskattning från 1982 visar emellertid att nära 50 procent av hushållens totala tillgångar, d.v.s. både de finansiella och reala, låg i boendet, varav enbart småhus svarade för drygt 45 procentenheten. Hushållens tillgångar i form av banktillgodohavanden och kontanter motsvarade 1982 inte mer än knappt 50 procent av det uppskattade marknadsvärdet på fastighetstillgångarna. Även om det torde ha skett vissa förskjutningar sedan 1982, förefaller det troligt att fastighetstillgångarna alltså svarar för den dominerande delen av hushållens tillgångar totalt sett.

Den viktigaste sparformen för hushållen har under lång tid varit bostaden. En egen bostad är ett angeläget sparmål för många och dessutom det bästa sättet att sprida förmögenhetstillgångarna i samhället. Ökat bostadsägande medför ekonomisk trygghet för den enskilde. Dessutom förbättras vården av bostaden, vilket medverkar till att begränsa driftskostnaderna. Detta är till fördel från både privatekonomisk och samhällsekonomisk synpunkt.

I samband med den pågående skatteomläggningen skärps beskattningen av det egna boendet kraftigt. Höjda taxeringsvärden, ytterligare avdragsbegränsning och höjd fastighetsskatt motverkar möjligheten för många familjer att spara i och till ett eget boende. Det blir helt enkelt för dyrt.

Av tabell 3 framgår att *aktier* utgjorde 14 procent av hushållens finansiella tillgångar. Denna siffra innebär emellertid en överskattning av hushållens aktieäggande, eftersom SCB även inkluderar stiftelser och organisationer i statistiken.

Den del av det samlade börsvärdet som ägs av enskilda hushåll har minskat under en längre tid. I början av 1950-talet ägde privatpersoner ca 70 procent av börsaktierna. År 1970 hade andelen sjunkit till 55–60 procent. Enligt de senaste uppgifterna äger hushållen i dag inte mer än ca 20 procent av

börsvärdet genom direktäggande. Därtill kommer ca 5 procents ägande via aktiefonder.

Minskningen av det privata aktieägandet under senare år har ägt rum samtidigt som det antal hushåll som äger aktier har ökat. Tillkomsten av nya små aktieägare har dock inte kunnat uppväga utförsäljningen av aktier från större enskilda aktieägare.

I stället har det institutionella ägandet ökat. Försäkringsbolag, invest-
mentbolag, andra börsföretag, fjärde AP-fonden, stiftelser m.m. svarar i dag
för två tredjedelar av aktieägandet på fondbörsen.

Det är mycket oroande att hushållen ersätts av institutioner som aktie-
ägare. I en marknadsekonomi är det särskilt angeläget att aktiesparandet är
väl spritt bland de enskilda medborgarna. Utvecklingen mot ett alltmer insti-
tutionaliserat ägande av näringslivet försvagar marknadsekonomi. När det
personliga intresset för aktiers avkastning försvinner, riskerar aktiemarkna-
dens funktionssätt att försämrats.

Den viktigaste orsaken till institutionaliseringen av aktieägandet är den
ogynnsamma skattesituationen för privatpersoner jämfört med institutioner.
Skatteomläggningen kommer att ytterligare försämma villkoren för det en-
skilda aktiesparandet.

Hushållens mest dominerande tillgång, bortsett från småhus, är *banktill-
godohavanden*. Som andel av de finansiella tillgångarna har inlåningen i
bank emellertid minskat under senare år. Sparande i bank har jämfört med
fastigheter och olika typer av lös egendom (utom aktier) haft en klart miss-
gynnad ställning i skattehänseende, vilket torde vara en viktig förklaring till
minskningen. De sparformer som är av störst betydelse när det gäller att fi-
nansera näringslivets utbyggnad – aktiesparande för riskkapital och bank-
sparande för lånekapital – är således de som diskrimineras mest genom skat-
telagstiftningen.

Hushållens *försäkringstillgångar* låg under 1970-talet runt 4 procent av den
totala förmögenheten. 1987 hade andelen ökat till drygt 10 procent. Försäk-
ringssparandet syftar särskilt till att skapa trygghet och oberoende. Till skill-
nad från bank- och aktiesparandet är detta sparande långsiktigt och mindre
rörligt. Privata pensionsförsäkringar och andra enskilda försäkringar stärker
individens skyddsnet och minskar behovet av kollektiva försäkringar.

Sparandet i pensionsförsäkringar har de senaste åren varit stigande. För-
klaringen till detta är troligen att ATP-systemet inte upplevs som särskilt sä-
kert. Inte minst har många kvinnliga försäkringssparare tillkommit av detta
skäl. De höga marginalsatserna har dessutom gjort det förmånligt att spara
i pensionsförsäkringar. En utveckling som innebär att det allmänna står för
grundtryggheten och att människorna ovanpå detta frivilligt sparar i försäk-
ringar är positiv.

Under 1986 beslutade den socialistiska riksdagsmajoriteten att ta ut en
särskild skatt på pensionssparandet. Regeringen presenterade förslaget om
pensionsskatt utan att det hade föregåtts av någon utredning. Inte heller gavs
utrymme för sedvanlig remissbehandling. Den enda instans som fick yttra sig
var lagrådet. Lagrådet avstyrkte förslaget av konstitutionella skäl. Men det
tog regeringen ingen hänsyn till. Förslaget förelades ändå riksdagen.

Förutom att pensionsskatten aktualiserar viktiga konstitutionella aspekter

och enbart av detta skäl inte borde ha genomförts kan den också få negativa effekter på sparandet. Pensionsskatten skapar en ökad osäkerhet och motverkar därmed direkt ett långsiktigt sparande i en situation när sparandet totalt sett skulle behöva öka.

Nu väntar nya pålagor på pensionssparandet. I samband med skatteomläggningen införs – trots löften om motsatsen – en permanent pensionsskatt. Möjligheterna för människors sparande för trygghet på ålderns höst försämraras därmed kraftigt.

6. Regeringens sparpolitik

Raset i hushållssparandet har skett under socialdemokratiska regeringar. I själva verket tycks det som om detta varit ett inslag i en medveten socialiseringspolitik.

Fastän socialismen som samhällsmodell under 1980-talet har gått mot allt större nederlag med en total kollaps hösten 1989, fortsätter olika krafter bland de svenska socialdemokraterna att förespråka en ökning av statens ägande och inflytande. Detta skall, enligt förespråkarna, ske genom ett ökat kollektivt sparande (och därmed mindre enskilt sparande) och genom att använda olika typer av offentliga fonder. Det finns därmed ett starkt ideologiskt motstånd mot att stimulera till ett ökat hushållssparande.

De tankegångar om kollektiv kapitalbildning som framförs i dag har tydliga förbindelser bakåt i tiden. I alla skrifter, artiklar, uttalanden och beslut som rör löntagarfonder och tidigare modeller för kollektivt ägande kommer de till uttryck. De formuleras bara på olika sätt.

Det finns således en röd tråd i den socialdemokratiska maktpolitiken:

- Trots entydiga löften om motsatsen infördes den 4:e AP-fonden 1974 med rätt att köpa aktier i privata företag. I dag har denna fond aktier till ett marknadsvärde av ca 20 miljarder kronor.
- I december 1983 beslöt riksdagens socialistiska majoritet att införa löntagarfonder i Sverige. I dag har de aktier för likaledes ca 20 miljarder kronor.
- I juli 1988 började formellt en 5:e AP-fond sin verksamhet. Denna fond skall successivt investera i aktier till ett värde av mellan 3 och 4 miljarder kronor.
- I december 1988 publicerade LO:s demokrati- och inflytandeutredning rapporten "Välfärdsstaten och sparande". I denna föreslås en *ledighetsfond* – d.v.s. ett kollektivt sparsystem – som fullt utbyggd kommer att omfatta 200 miljarder kronor. Man föreslår också en *semesterfond* som kan komma att omfatta uppemot 600 miljarder kronor. Dessutom vill man ha s.k. *regionala underhållsstiftelser* med mellan 70 och 100 miljarder kronor i särskilda fonder. Även förslag om offentliga pensionsfonder och kommunala investeringsfonder föreslås med kapital på mer än 200 miljarder kronor. Vid presentationen framhöll Metall-ordföranden Leif Blomberg att förvaltningen av alla fonder skall ske i "löntagarkontrollerade former". Han sade också vidare:

Vi skall utnyttja makten som ägande innebär. Varför skulle vi inte det? Och våra idéer kan innebära att den andel av svenskt näringsliv som löntagarna har inflytande över ökar jämfört med idag. Och det är ingen nackdel.

- Inför LO-kongressen 1986 föreslogs att ett nytt system för *förhandlad överskottsdelning* skulle utredas. Förslaget kommer sannolikt att offentliggöras under 1990.
- LO har även skilda sammanhang krävt att 1:a till 3:e AP-fondstyrelsernas medel om drygt 300 miljarder kronor skall få användas för att köpa aktier i det privata näringslivet. Företrädare för regeringen har ställt sig positiva till förslaget. En proposition är att vänta under 1990.

Alla åtgärder och förslag syftar till samma sak. Det offentliga ägandet och inflytandet över det privata näringslivet skall öka på 1990-talet. Många instrument för detta finns redan, men fler förbereds och konkreta förslag är på väg.

De svenska socialdemokraterna är inte minst mot bakgrund av utvecklingen i Östeuropa ganska ensamma om att förespråka en utveckling som entydigt leder mot ökad socialism. Det är i detta perspektiv som talet om ökat kollektivt sparande skall ses.

Tydligast kommer socialdemokraternas syn på sparandet till uttryck i deras 90-talsprogram. Där sägs bl.a.:

För att nå ett stort, positivt hushållssparande krävs att den privata sektorn gödslas med stimulanser---

I detta citat avslöjas den socialdemokratiska synen på skattetrycket. En sänkning av skatterna på enskilt sparande kallas för att "gödsla med stimulanser". Alla resurser i ekonomin tillhör, med detta synsätt, staten och politikererna utom den del som medborgarna till äventyrs tillåts förfoga över själva.

I konsekvens härmed föreslås i 90-talsprogrammet en ökning av det kollektiva sparandet. Med kollektivt sparande menas att det offentliga tar in mer i skatt än vad som går tillbaka till medborgarna i form av bidrag eller service. Vad det är fråga om är således en sorts "överbeskattning".

På denna punkt är socialdemokraterna mycket konkreta i sitt nya program:

Det offentliga sparandet, som i dag är ca 2 procent av BNP, bör öka till 5-7 procent. Det innebär att det offentliga sparandet under de närmaste åren bör öka med 10-15 miljarder kronor om året.

Fortsatt socialdemokratiskt regeringsinnehav kommer således att leda till kraftiga höjningar av skattetrycket på 90-talet.

Frågan om sparandet och dess användning bär stark ideologisk prägel. Socialdemokraterna har redan infört löntagarfonder, ökat placeringsmöjligheterna för den fjärde fondstyrelsen och dessutom infört en femte. Allt i syfte att öka det politiska och fackliga inflytandet över ekonomin.

Ett överskottssparande i den offentliga sektorn leder till en fortgående specialisering av ekonomin genom att de offentliga resurserna blir större än vad som krävs för den löpande verksamheten. Resten kan användas för att köpa upp företag och andra tillgångar från den fria delen av ekonomin.

För att nå sina mål går socialdemokraterna två vägar. Den ena innebär att

möjligheterna för enskilda människor att spara undergrävs genom systematiska skattehöjningar. Den andra vägen innebär att ett ökat offentligt sparande byggs upp, vilket möjliggör utbyggnad av olika typer av offentliga fonder.

Utvecklingen under 1980-talet med kraftigt höjt skattetryck, försämringar för det enskilda aktiesparandet, höjda kostnader för det egna boendet samt pensionsskatten 1987 är exempel på den första vägen. Därtill kommer också flera av inslagen i den kommande skatteomläggningen: utökad beskattning av pensionssparandet och aktiesparandet samt kraftigt höjt skatteuttag på boendet. Långsiktigt och målmedvetet urgröps enskilda människors möjligheter att spara.

Exempel på den andra vägen är de redan presenterade planerna på att utvidga placeringsmöjligheterna för första till tredje AP-fondstyrelsen, vars tillgångar uppgår till mer än 300 miljarder kronor och som därmed skulle räcka för att överta majoritetsägandet i de flesta större börsbolag. Andra exempel är de olika typer av fondförslag som förbereds inom LO. Det är om dessa socialiseringsinstrument som den nya fondebatten kommer att handla.

Från moderat sida motsätter vi oss bestämt satsningen på kollektivt eller offentligt sparande liksom planerna på utökad möjlighet för det offentliga att köpa upp viktiga delar av det privata näringslivet. Det sparande som behövs för näringslivets utbyggnad bör ske i företagen och hos hushållen. Dessutom förespråkar vi en spridning av ägandet i näringslivet. Ett av de främsta medlen för en sådan spridning är det borgerliga förslaget till avveckling av löntagarfonderna.

7. Moderat politik för sparande och ägandespridning

7.1 Sänkt skatt och fasta spelregler

Moderata samlingspartiet har i många år förordat en politik som syftar till att stimulera hushållens sparande. Hit hör bl.a. våra förslag om minskat skattetryck och lägre marginalskatter, vår kamp mot inflationen och strävan efter en högre ekonomisk tillväxt.

Vi anser att staten bör bedriva en aktiv politik för att stimulera enskilda människors ägande. Målet bör vara att hushållen skall ha ett sparkapital som minst motsvarar den genomsnittliga årslönen för en industriarbetare. Att staten stimulerar till enskild förmögenhetsbildning kan ses som ett led i en politik syftande till att flytta en del av ansvaret för den framtida tryggheten från det allmänna till de enskilda hushållen.

Den socialdemokratiska regeringen bedriver en politik som direkt motverkar ett ökat hushållssparande genom att ständigt ändra spelreglerna för sparandet. Sedan 1982 har t ex ett flertal försämringar genomförts för enskilt aktiesparande. Under 1986 beslutade den socialistiska riksdagsmajoriteten om en särskild pensionsskatt. Under 1987 togs beslut som motverkar det sparande som sker inom ramen för företagsanknutna vinstandelssystem. Finansministerns "nyårsfyrværkeri" inför 1989 skapar ytterligare osäkerhet om avkastningen av sparande i svenskt näringsliv. Skatteomläggningen försäm-

rar möjligheterna för sparande i det egna boendet, pensionssparandet och det riskvilliga sparandet.

En ökad sparvilja förutsätter stabila spelregler så att människor vågar spara långsiktigt. Sparandet bör premieras – inte motverkas.

Påkostade annonskampanjer av den typ som spardelegationen genomfört är inte någon effektiv sparpolitik. Enligt vår uppfattning är det inte statens uppgift att bedriva sparpropaganda utan att skapa gynnsamma förutsättningar för sparandet. Vi föreslår därför att spardelegationen snarast avskaffas. Förslaget i budgetpropositionen, bilaga 9, om ett anslag under G5. Sparfrämjande åtgärder på 19.380.000 kronor bör således avslås.

Det går inte heller att nämnvärt öka det totala sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t.ex. i allemanssparandet. Sådana arrangemang leder mest till att människor flyttar sparmedel från ett konto till ett annat, vilket de senaste årens utveckling visat.

Att med tvångsmedel försöka höja sparandet är direkt olämpligt. Det motverkar sparviljan, och det leder endast till omfördelning av sparande eller till upplåning. Det s.k. tvångssparande som socialdemokraterna och centerpartiet genomdrev våren 1989 bör därför avskaffas.

I länder som Japan och Förbundsrepubliken Tyskland stimulerar staten sedan länge enskild förmögenhetsbildning. Där är man väl medveten om betydelsen av en aktiv sparpolitik, som möjliggör uppbyggnaden av privata förmögenheter hos hushållen. De enskilda medborgarnas förmåga att utstå påfrestningar – liksom att begagna uppdykande köptillfällen – förstärks avsevärt när de har ett eget sparkapital. Det fungerar som ett slags privat skyddsnät, vilket ger ökad trygghet vid oförutsedda utgifter och i krissituationer. Därigenom minskar också behovet av offentliga transfereringar.

Den bästa marknadsekonomiska lösningen för att stimulera ett ökat sparande är en ekonomisk politik som ökar hushållens disponibla inkomster och höjer realavkastningen efter skatt på sparande. Ett minskat skattetryck och generellt sett lägre beskattning av sparande ökar hushållens räntekänslighet och gör det mindre lönsamt att låna och mer lönsamt att spara. Dessutom ökar realinkomsterna, vilket också gör det möjligt för hushållen att spara.

Generella åtgärder som skattelättnader inom ramen för ett minskande skattetryck och återinförande av fasta spelregler är de viktigaste förutsättningarna för hushållssparandets återhämtning. Moderata samlingspartiet anser emellertid att olika typer av mer selektiva sparstimulanser också bör övervägas för att dels premiera långsiktigt bundet sparande, dels sprida ägandet av bostäder och aktier.

7.2 Startsparande och pensionssparande i bank

Att premiera långsiktigt bundet sparande hör till de viktigaste åtgärderna för att öka hushållssparandet. Vi vill därför föreslå införande av s.k. startsparande och en utvidgning av möjligheterna att pensionsspara.

För barn och ungdom bör ett *startsparande* införas. På bankkonton, som är spärrade för uttag intill 18 års ålder, skall föräldrar och släktingar kunna sätta in upp till 5.000 kronor årligen vardera. Detta är ett belopp som enligt vårt förslag till gåvobeskattnings skall kunna överföras utan skyldighet att er-

lägga gåvoskatt. Någon typ av tak får dock övervägas. All avkastning på kontot bör vara skattefri under den tid medlen inte får disponeras. På detta sätt kan barnen ges en trygg start i vuxenlivet. Pengarna kan användas för att bekosta t.ex. utbildning eller bostad. Regeringen bör ges i uppdrag att skyndsamt utreda de närmare detaljerna och återkomma till riksdagen med ett förslag under 1990. Därigenom skulle startsparandet kunna träda i kraft redan den 1 januari 1991.

I det nuvarande pensionsförsäringssparandet är premien i princip avdragsgill vid taxeringen medan utfallande belopp beskattas. Vidare är avkastningen skattefri. Inte heller förmögenhetsskatt utgår på det sparade beloppet eller dess avkastning. Avdragsrätten är emellertid för vanliga tjänsteinkomster begränsad till 10 procent av inkomsten upp till 20 basbelopp eller alternativt till ett basbelopp. För bl. a. företagare gäller andra regler som innebär att högre avdrag medges.

För att ytterligare stimulera ett långsiktigt bundet sparande bör möjligheten till ett särskilt *pensionssparande* utvidgas till att också gälla sparande i bank. Bankerna har genom sina väl förgrenade kontorsnät möjlighet att marknadsföra sparformen till en bred allmänhet. Sparformen skulle också uppmuntra och förstärka en god bank/kundrelation. Sparandet kan ske genom insättning på bankkonton som är spärrade för uttag intill dess vederbörande fyllt 55 år. Därefter får uttag ske med högst en tiondel av det inestående beloppet per år. Avsättning till pensionskonto bör vara avdragsgill upp till ett basbelopp. Likaså bör all avkastning vara skattefri och medlen fria från förmögenhetsskatt mot att skattskyldighet inträder då beloppen tas ut.

Det finns vidare skäl att pröva om det utifrån banktekniska överväganden är möjligt att utvidga placeringsmöjligheterna till att omfatta även sparande i aktier och andra värdepapper samt andelar i aktie- och avkastningsfonder. Därigenom kan den enskilde själv välja risknivå på sitt sparande.

Det finns även skäl att pröva om det skall vara möjligt att med uppskjuten skattskyldighet göra förtida uttag för köp av t.ex. permanentbostad eller start av eget företag.

Regeringen bör ges i uppdrag att skyndsamt utreda de närmare detaljerna för det ovan skisserade pensionssparandet och återkomma till riksdagen med förslag under 1990. Därigenom skulle de nya reglerna kunna träda i kraft redan den 1 januari 1991.

7.3 Försäringssparande

Försäringssparande för ålderdomen är en annan form av långsiktigt bundet sparande. En skillnad mot det pensionssparande som skisserats i det föregående är att det också inrymmer en försäkring mot risken för ett tidigt dödsfall. Sparande i pensionsförsäkring är som redan nämnts förenat med vissa skatteförmåner, och det är angeläget att dessa inte begränsas.

Villkoren för sparande i kapitalförsäkring har successivt försämrats. Först togs skatteavdraget på 500 kronor per år bort. I samband med beslutet om pensionskatt höjdes livförsäkringsbolagens ränteskatt från 40 procent till 50 procent, samtidigt som den uppsamlade premiereserven belades med förmö-

genhetsskatt hos spararen. Volymen tecknade kapitalförsäkringar gick mellan 1986 och 1987 ned från 3.350 till 1.850 miljoner kronor eller med nära 50 procent. Det samtidigt ökade nysparandet i pensionsförsäkring var inte på långt när lika stort, varför försäkringssparandet totalt sett minskade som en direkt följd av skatteförändringarna.

Marknaden för livförsäkringar är stel i Sverige. Det sammanhänger med att alla livbolag måste vara ömsesidiga. När det inte föreligger något vinstintresse, blir det inget incitament till förnyelse. Konkurrensen skulle genast öka, om livförsäkringsrörelse fick drivas i aktiebolagsform.

Det skulle då bli möjligt att sätta räntan under risk. I dag utgår alla bolag från en kalkylränta på 4 procent om året, vartill kommer möjligheten till återbäring. Utomlands är det vanligt att bolaget i stället erbjuder en garanterad ränta på exempelvis 10 procent. Blir avkastningen på gjorda placeringar mindre, får bolaget stå för mellanskillnaden, medan det får behålla den om avkastningen blir större. I förening med fördelaktiga återlåneregler har detta visat sig vara en attraktiv sparform i bl.a. USA.

Det nyligen genomförda öppnandet av s.k. unit-linked-försäkringar är ett steg mot ett rikare utbud av försäkringsformer i Sverige. En annan önskvärd modell vore ett sparande med sikte på förvärv av bostad i samband med övergången från yrkesverksamhet till pensionärstillvaro. Mångfalden försäkringslösningar skulle självfallet öka, om nuvarande begränsning till 3.000 kronor i utländska försäkringspremier avskaffas, vilket också torde bli nödvändigt med hänsyn till det pågående integrationsarbetet i Europa.

7.4 Bosparande

Att bredda bostadsägandet är det bästa sättet att åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenhetstillgångarna i samhället. Vi har därför under många år föreslagit att det allmänna skall stimulera medborgarna till ett ökat bostadssparande. All erfarenhet visar att enskilt ägande är den mest effektiva formen för förvaltning av bostäder. Detta är en viktig anledning till att många som i dag bor i hyresrätt vill äga sin bostad. Ur både samhälls- och privatekonomisk synvinkel är det fördelaktigt om människor får möjlighet att skaffa en egen bostad antingen i småhus eller i flerfamiljshus.

För att öka hushållens möjligheter att i större utsträckning äga sina bostäder är det väsentligt att minska beskattningen. Skatterna bör sänkas på både hushållens inkomster och själva boendet. Därigenom kan möjligheter skapas för vanliga inkomsttagare och barnfamiljer att skaffa en egen bostad. Sänkta inkomstskatter och slopande av fastighetsskatten är därför viktiga inslag i en moderat politik för ökat bostadsägande. Reavinstbeskattningen på bostadsrätter bör ändras så att den blir analog med egnahemsbeskattningen, varvid bl. a. bör övervägas hur den skall utformas för att endast omfatta tidsmässigt korta innehav eller om den helt kan slopas. För att öka bostadsägandet är det också viktigt att ge de boende rätt att köpa och ombilda hyreslägenheter till bostadsrätts- eller ägarlägenheter. Detta skulle dessutom bidra till att bringa ordning i de allmännyttiga bostadsbolagens dåliga affärer. Kommunerna kan genom att ge borgen för lån möjliggöra för flera att bli ägare till sin bostad. Staten bör vara generös när det gäller att låta fördelak-

tiga lån på en fastighet övertas av nya ägare.

Vi föreslår därutöver att målsparandet till egen bostad eller bostadsrätt uppmuntras. Vi har tidigare förordat införandet av ett målsparande till egen bostad inom ramen för skattesparandet. Eftersom detta håller på att avvecklas, fungerar emellertid inte längre denna lösning. Våren 1988 anslöt sig regeringen till vår uppfattning att det skattegynnade bosparandet borde frkopplas från allemanssparandet och i stället bygga på bankernas spara-låna-system. Det förslag som regeringen lade fram och som godtogs av riksdagen var emellertid krångligt till sin konstruktion och kommer att leda till ökade kostnader för såväl banken som ansvarig myndighet, utan att ge särskilt stora effekter på nysparandet.

Stimulansen till bosparande bör knytas till särskilda bostadskonton i bank. Ett sådant bosparsystem skall inte ha någon övre åldersgräns. Enligt vår mening bör premieringen ske på flera olika sätt. Staten bör utge en sparpremie på 10 procent av det belopp som sparats under minst tre år och använts till köp av bostad. Sparpremien får dock maximalt uppgå till 10.000 kronor. Därtill bör staten ställa statlig borgen för lånet, vilket kan innebära en sänkning av låneräntan med ungefär med 0,5–1 procentenhet.

Det bör också övervägas, om det bör bli möjligt att i förtid disponera en del av det belopp som sparats på det i det föregående skisserade pensionskontot utan att skattskyldighet inträder. Ägande av bostad kan ju ses som en alternativ form av sparande för ålderdomen.

7.5 Aktiesparande

I en marknadsekonomi är det särskilt angeläget att aktieägandet är väl spritt bland de enskilda medborgarna. För att vända den utveckling för hushållens aktieägande som beskrivits i det föregående är det nödvändigt att ändra skattesystemet så att diskrimineringen av privatpersoner upphör.

Skattevillkoren för hushållens aktiesparande måste kraftigt förbättras. Hela löntagarfondssystemet skall avvecklas. Det borgerliga avvecklingsförslaget innebär att en grund läggs för en omfattande spridning av aktiesparandet till helt nya grupper. Genom att löntagarfondernas tillgångar används som stimulans till sparande i allemansfonderna är det möjligt att en majoritet av den vuxna befolkningen kan bli aktiesparare. Då förverkligas den moderata idén om en långtgående ägandespridning. Avvecklingen blir därmed den viktigaste enskilda åtgärden för att åstadkomma ett ökat aktiesparande.

En försäljning av aktier i statliga företag tjänar också syftet att bredda ägandet och öka sparandet, förutsatt att anställda och småsparare ges goda möjligheter att få tilldelning vid börsintroduktionen.

Ett sätt att sprida det enskilda aktiesparandet är att avskaffa dubbelbeskattningen på aktieutdelningar. En lindring som statsfinansiellt motsvarar den 30-procentiga skattereduktionen bör återinföras.

Den pågående skatteomläggningen förefaller leda till en kraftigskärpning av aktievinstbeskattningen. Reavinstskattereglerna bör både förenklas och mildras. I jämförelse med omvärlden ligger den svenska beskattningen av värdestegring på aktier högt. Beskattningen av långa innehav är i samtliga jämförbara länder lägre. En del länder har över huvud taget ingen reavinst-

beskattning efter ett till två år. De svenska reglerna för beskattning av aktievinster är dessutom mycket krångliga. För att den svenska ekonomin skall anpassas till internationella förhållanden bör därför reavinsbeskattningen på aktier förenklas och sänkas.

Vid förmögenhetsbeskattningen skall fr.o.m. inkomståret 1987 börsnoterade aktier tas upp till 75 procent av aktiernas marknadsvärde. För t ex fastigheter gäller sedan länge att taxeringsvärdet utgör ca 75 procent av marknadsvärdet. Prisfallsrisken har varit ett av skälen till att taxeringsvärdena satts lägre än marknadsvärdena. För aktier är emellertid kursfallsrisken större än för fastigheter. Med hänsyn härtill bör därför endast 65 procent av börsnoterade aktiers marknadsvärde tas upp till beskattning. För OTC-noterade företag skärpte riksdagen nyligen reglerna. Vi anser att förmögenhetsbeskattningen av OTC-bolag bör ske enligt de tidigare reglerna, d.v.s. endast 30 procent av substansvärdet bör beskattas.

Den av socialdemokraterna införda och sedermera fördubblade omsättningsskatten på aktier bör snarast avskaffas. En effekt av omsättningsskatten är att de korta affärerna minskar. En väl fungerande aktiemarknad behöver korta placeringar för att bl.a. jämna ut kursrörelserna. Omsättningsskatten medför också att handel med svenska aktier överförs till utlandet. Redan i dag sker två tredjedelar av handeln i de tio största företagens aktier i London.

I skattefondssparandet bör värdestegringen på andelarna även efter bindningstidens utgång vara fri från skatt. Aktiesparfonderna bör därtill befrias från skattskyldighet för realisationsvinster i enlighet med vad som genomförts för allemansfonderna.

Arvsskattereglerna är troligen en mycket viktig orsak till de privata hushållens utträngning från aktiemarknaden. En viktig skillnad mellan hushåll och institutioner är att institutionernas aktieinnehav är helt befriade från den typ av avbränning som arvsskatten innebär. Skattereglerna vid arv bör utformas så att det samlade uttaget ligger inom rimlighetens gräns oavsett storleken på aktieförmögenheten. Riksdagen fattade i slutet av 1986 beslut om att 75 procent av marknadsvärdet skall tas upp vid arvs- och gåvobeskattningen. Vår uppfattning är att börsaktier vid arvsbeskattning bör åsättas ett värde som utgör 65 procent av aktiernas marknadsvärde. När det gäller OTC-noterade aktier gäller också sedan inkomståret 1987 nya regler, enligt vilka 30 procent av marknadsvärdet skall ligga till grund för arvs- och gåvobeskattningen. I konsekvens med vårt förslag om förmögenhetsbeskattningen av OTC-noterade bolag anser vi att 30 procent av substansvärdet också bör gälla vid värdering av dessa bolag vid arvs- och gåvobeskattningen.

Utöver dessa föreslagna förändringar bör förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet i små och medelstora företag slopas.

Regeringen genomdrev våren 1987 försämringar i den skattemässiga behandlingen av anställdas vinstandelar. Avsikten med frivilliga vinstandelsystem är att göra de anställda delaktiga i företagets resultat, förbättra produktiviteten, öka sparandet, sprida det individuella ägandet och stärka känslan av samhörighet inom företaget. Regeringens åtgärder på detta område riskerar att minska förekomsten av företagsanknutna vinstandelsystem, vilket också var det uttryckliga syftet med förslaget. Moderata samlingspartiet

motsatte sig bestämt dessa försämringar. Vi hävdade att frivilliga vinstandelssystem i stället borde stimuleras t.ex. genom att de stiftelser som förvaltar vinstandelsmedlen skattebefrias. Vidare borde övervägas möjligheten att i viss utsträckning beskatta vinstandelarna som inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet. De förslag som vi under våren 1987 framförde och upprepade i januari 1988 och 1989 har samma aktualitet i dag, varför vi anser att regeringen bör återkomma med förslag till stimulanser av företagsanknutna vinstandelssystem. Riksdagen bör även avskaffa de under våren införda reglerna om sociala avgifter på vinstandelar.

Från fackföreningsrörelsen framförs ofta krav på skärpt beskattning av anställdas innehav av konvertibla skuldebrev. Tanken är att värdestegringen skall beskattas som inkomst av tjänst. Vi motsätter oss bestämt sådana försämringar.

Anställda i börsnoterade och andra företag måste få möjlighet att spara i aktier i det egna företaget utan att eventuell skillnad mellan marknadsvärdet och förvärvspriset betraktas som löneförmån. Vi föreslår skattefrihet för alla anställdas aktieköpi i det egna företaget utan annan begränsning än att köpen skall ha skett på samma ekonomiska villkor som tillämpas för utomstående.

1982 infördes en lättnadsregel som innebär att icke börsnoterade företag får göra avdrag med 70 procent av det utdelade beloppet, dock ej mer än vad som motsvarar 15 procent av aktiekapitalet eller 700.000 kronor. I avvaktan på att dubbelbeskattningen helt skall avskaffas föreslår vi att 15-procentsgränsen snarast höjs. 15 procent motsvarar en alltför låg avkastning med hänsyn till risktagandet och med hänsyn till att många bolag har ett lågt aktiekapital i förhållande till deras verkliga värde.

8. Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att stimulera hushållssparandet och öka ägandespridningen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målet för sparpolitiken skall vara att hushållen skall ha ett sparkapital som minst motsvarar den genomsnittliga årslönen för en industriarbetare.

3. att riksdagen beslutar avskaffa spardelegationen och således avslår förslaget i budgetpropositionen, bilaga 9 under G 5. Sparfrämjande åtgärder, att för budgetåret 1990/91 anslå ett reservationsanslag på 19 380 000 kr..

4. att riksdagen beslutar avskaffa tvångssparandet.

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om startsparande i enlighet med vad som anförts i motionen.

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om pensionssparande i enlighet med vad som anförts i motionen.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändringar i reglerna för försäkringsparande.

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om stimulans till bosparande i enlighet med vad som i motionen anförts.

9. att riksdagen beslutar att sociala avgifter inte skall utgå på företagsanknutna vinstandelar i enlighet med vad som anförts i motionen.

Mot. 1989/90
Fi603

Stockholm den 25 januari 1990

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Sonja Rembo (m)

Ingegerd Troedsson (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Bo Lundgren (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung